

aanvankelijk niet de elders gebruikelijke driehoeken droegen; deze werden eerst medio april '42 (na acht maanden dus) ingevoerd. Voordien was slechts één categorie gevangenen 'gemerkt' geweest: de Joden; zij droegen in Amersfoort een gele driehoek nog voordat de Jodenster in geheel bezet Nederland ingevoerd werd.

In totaal zijn in Amersfoort tussen 18 augustus '41 en 8 maart '43 ruim achtduizendvijfhonderd gevangenen ingeschreven; van hen zijn ruim achttienhonderd ontslagen, zeven met succes gevlucht (minder dan één op de duizend dus), acht-en-twintighonderdvijftig naar Vught overgebracht, bijna achthonderd Joden naar Mauthausen gedeporteerd, ca. veertienhonderd niet-Joden naar andere concentratiekampen in Duitsland, vele honderden Joden naar Westerbork (meer dan driehonderd alleen al in één transport op 16 juli '42), enkele honderden 'contractbrekers' naar een *Arbeitserziehungslager* bij Essen dan wel naar de *Hermann Goering-Werke* te Heerte- en dan is voorts een onbekend aantal illegale werkers ter executie uit het kamp Amersfoort afgevoerd (de zes-en-negentig OD'ers naar Sachsenhausen, anderen werden op de Leusderhei gefusilleerd) en zijn, althans blijkens de *Diensttagebücher* van de *Rapportführer*, tussen de twee genoemde data honderdtwee-en-veertig gevangenen in het kamp bezweken: één op de zestig. Wij hebben in dat alles de honderd Russische krijgsgevangenen niet meegeteld: zij zijn buiten de normale kampadministratie gehouden, er was van hen een aparte kartotheek aangelegd.

*

Onderling vertelden de SS'ers in Amersfoort dat het een denkbeeld van Himmler geweest was, honderd uitgehongerde Russische krijgsgevangenen naar bezet Nederland te sturen; Himmler zou daarbij vertrouwd hebben dat de aanblik van dat (naar Nazi-begrippen) '*asiatische Untermenschentum*' talrijke Nederlanders zou doordringen van de positieve waarde van de 'kruistocht' die het Derde Rijk in de Sowjet-Unie ondernomen had. Deze verklaring van de komst der Russen lijkt ons niet onaannemelijk (Himmler had speciale belangstelling voor het 'Germaanse' Nederland en er zijn in elk geval geen Russische krijgsgevangenen naar andere bezette landen in West-Europa gezonden), maar wij hebben geen zekerheid. Hoe dat zij, honderd Russische militairen, in leeftijd variërend van achttien tot vijf-en-dertig jaar, hoofdzakelijk afkomstig uit Oezbekistan, werden op 27 september '41 na een treinreis die veertien dagen geduurd had, op het Amersfoortse